

Asia: VN/23992/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ympäristöministeriö on pyytänyt Museovirastolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi annetun lain muuttamisesta (VN/23992/2023).

Esityksen keskeisin tarkoitus on saattaa lailla eräiden valtion omistamien alueiden muodostamisesta soidensuojelualueiksi perustettujen soidensuojelualueiden rauhoitussäännökset asetuksesta lain tasolle perustuslain edellyttämällä tavalla sekä vastaamaan voimassa olevan luonnonsuojelulain säännöksiä. Sisällöllisesti rauhoitussäännökset säilyisivät pitkälti ennallaan, koska soidensuojelualueiden nykyiset rauhoitussäännökset vastaavat pääosin voimassa olevaa luonnonsuojelulakia. Rauhoitussäännöksissä varmistettaisiin edelleen saamelaiden kulttuurin ylläpitämisen ja kehittämisen edellytykset.

Soidensuojeluasetuksessa toimivalta myöntää lupa vahingollisen kasvi- tai eläinlajin yksilöiden vähentämiseen sekä muun muassa geologista tutkimusta tai malminetsintää koskeviin toimenpiteisiin kuuluu ympäristöministeriölle. Asetuksessa toimivalta luvan myöntämiseen tieteelliseen tai opetukselliseen tarkoitukseen kuuluu puolestaan Metsähallitukselle. Viranomaisten välinen toimivallanjako soidensuojelualueita koskeissa lupa-asioissa on ollut osin epäselvä sekä edellyttänyt ympäristöministeriöltä yksittäistapauksellista päätöksentekoa erityisesti malminetsintää koskevista luvista.

Ehdotuksen myötä ympäristöministeriön ja Metsähallituksen välinen toimivallanjako muuttuisi siten, että jatkossa Metsähallitus olisi luonnonsuojelulain 51 §:n ja 52 §:n 5 momentin mukaan toimivaltainen käsittelemään soidensuojelualueilla kaikki rauhoitussäännöksistä poikkeamista koskevat lupa-asiat. Muutos koskisi erityisesti malminetsintää ja siihen liittyvien toimenpiteiden poikkeuslupahakemuksia.

Poikkeuslupien siirtyminen Metsähallitukselle myös tehostaisi lupahakemusten käsittelyä. Luonnonsuojelualueita koskevat lupa-asiat kuuluvat Metsähallituksen keskeisiin tehtäviin, joiden hoitamiseen on organisaatiossa osoitettu oma yksikkönsä.

Soidensuojeluasetuksessa ei myöskään ole säädetty tarkemmin rauhoitussäännöksistä poikkeamisen edellytyksistä, mikä on vaikeuttanut viranomaisen lupaharkintaa. Lupamenettelyjen selkeyttämiseksi esityksessä ehdotetaan lisäksi lisättävän lakiin soidensuojelualueiden perustamistarkoitus. Perustamistarkoituksesta säädetään kansallis- ja luonnonpuistoja sekä valtion muita luonnonsuojelualueita perustettaessa alueiden perustamissääädöksissä. Luonnonsuojelulain luonnonsuojelualueiden rauhoitussäännöksiä koskevien poikkeusten edellytys on, että toimenpiteet eivät vaaranna alueiden perustamistarkoitusta.

Soidensuojelualueilla tulisivat sovellettaviksi luonnonsuojelulain yleiset (50 §) sekä luvanvaraiset poikkeukset (51 §) rauhoitussäännöksistä. Luonnonsuojelulain poikkeukset vastaavat pääosin soidensuojelualueiden voimassa olevia rauhoitussäännöksiä. Suoraan luonnonsuojelulain nojalla olisivat sallittuja sellaiset toimenpiteet, joita luonnonsuojelualueen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää ja jotka eivät vaaranna alueen perustamistarkoitusta. Alueilla saisi esimerkiksi rakentaa, entistää ja kunnostaa alueen hoitoa, valvontaa, tutkimusta, yleisön opastamista ja kävijäturvallisuutta sekä retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja; rakentaa sellaisen tien, joka on tarpeen alueen opastustoiminnan kannalta; sekä käyttää ja kunnostaa alueella olevia teitä, yhdyskuntateknisiä rakenteita sekä näihin liittyviä laitteita. Lisäksi Metsähallituksen luvalla saisi entistää ja kunnostaa muitakin kuin 50 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja rakennuksia ja rakennelmia. Sallittua olisi myös luonnon- ja kulttuuriympäristöjen, perinneluontotyyppien ja rakennusperinnön hoito ja kunnostaminen sekä heikentyneiden elinympäristöjen luontaisen kehityksen palauttaminen ennallistamalla.

Museovirasto pitää luonnosesitystä perusteltuna uudistuksena, joka parantaa ja selkeyttää viranomaisten toimintaa keskittämällä soidensuojelualueiden hallinnointia Metsähallitukselle, joka vastaa jo luonnonsuojelulain mukaisesti valtion luonnonsuojelualueverkoston hallintaan, käyttöön ja hoitoon liittyvistä tehtävistä ja on toimivaltainen viranomainen valtion luonnonsuojelualueita koskevissa lupa-asioissa.

Metsähallituksen luontopalvelujen lakisääteisiin tehtäviin kuuluu myös valtion mailla olevasta kulttuuriperinnöstä huolehtiminen. Suot ovat olleet kautta aikojen osa ihmisten elinympäristöä ja luontoarvojen lisäksi ne sisältävät runsaasti niin aineellista kuin aineetonta kulttuuriperintöä, kuten tarinoita, perinnetietoa, arvoja ja uskomuksia.

Muinaisjäännökset ovat arkeologista kulttuuriperintöä, jotka on suojeltu muinaismuistolaila (295/1963) muistoina maamme aikaisemmasta asutuksesta, historiasta ja kulttuurista. Soiden potentiaali arkeologisen kulttuuriperinnön säilymisessä on tunnistettu mutta toistaiseksi vähän tutkittu. Luultavaa on, että tulevaisuudessa soiden merkitys arkeologisen tutkimuksen lähdeaineistona lisääntyy uusien tutkimusmenetelmien vuoksi. Muinaisjäännökset ovat konkreettisia muistoja ihmisen työstä ja toiminnasta ja ne voivat vaatia aktiivista hoitoa säilyäkseen.

Muinaisjäännösten tutkimus ja hoito ovat luvanvaraisia (mml 10§) ja luvat myöntää Museovirasto. Vaikka luonnonsuojelulain nojalla arkeologinen tutkimus ja arkeologisen kulttuuriperinnön hoito – jos se ei vaaranna suojelualueen perustamistarkoitusta – on sallittua, tulisi ne mainita erikseen rauhoituksen poikkeussäädöksissä, jolloin se helpottaisi lupaprosesseja.

Lakiehdotuksen voidaan katsoa turvaavan saamelaisten kulttuurin ylläpitämisen ja kehittymisen edellytyksiä. Saamelaisten kulttuuriperintö kuuluu saamelaisten perustuslailliseen oikeuteen alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää kulttuuriaan sekä sitä koskevaan itsehallintoon. Saamelaisten kulttuurin kuuluvat perinteiset elinkeinot poronhoito, kalastus, metsästys, keräily ja käsityöt. Soidensuojelualueilla saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamista ei ole rajoitettu, ja ehdotuksessa erityisesti poronhoidon, metsästyksen ja kalastuksen edellytykset säilytettäisiin.

Museovirasto pitää hyvänä, että ehdotuksen myötä soidensuojelualueiden rauhoitussäännökset nostetaan asetuksesta lain tasolle, mikä vahvistaa niiden toteutumista. Museovirasto myös puoltaa luonnosesityksen sisältämää uudistusta keskittää suojelualueiden hallinnointi Metsähallitukselle.

Kumpulainen Miikka
Museovirasto

Soininen Olli
Museovirasto - Kulttuuriympäristöpalvelut